

Jana Juhásová: Litanicko-repetitívna forma v slovenskej poézii od druhej polovice 20. storočia. Habilitačná práca. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Filozofická fakulta, 2019, 162 s.

Posudok

Mgr. Jana Juhásová, PhD., vyučuje teóriu literatúry a dejiny slovenskej poézie 20. a 21. storočia na Katedre slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku. Je autorkou literárnovedných monografií *Od symbolu k latencii. Spirituálna téma a žáner v súčasnej slovenskej poézii* (2016) a *Litanická forma od avantgardy po súčasnosť* (2018), ktoré majú priaznivý recenzný ohlas. Okrem toho uverejnila v literárnych časopisoch a zborníkoch rad štúdií. Je dosť frekventovanou autorkou kritik a recenzií v literárnych časopisoch. Je aktívnou členkou Klubu nezávislých spisovateľov.

V rámci jej doktorandského štúdia na Katedre slovenskej literatúry a literárnej vedy Filozofickej fakulty UK, ktoré bolo náročné, som bol jej školiteľom. Jej dizertačná práca mala názov *Litánie v poézii nadrealistov a básnikov katolíckej moderny* (2009). Hodnotila sa ako kvalitný výskumný výstup. Stala sa východiskom časti jej monografie *Litanická forma od avantgardy po súčasnosť* (Ružomberok: VERBUM, 2018). Ako jej oponent rád konštatujem, že ju dotiahla do pozoruhodnej podoby. Jej ďalšie časti *Medzi žánrom a tendenciou* a *Podoby litanickej formy od druhej polovice 20. storočia* pod názvom *Litanicko-repetitívna forma v slovenskej poézii od druhej polovice 20. storočia* predložila ako habilitačnú prácu.

Práca je venovaná v rámci slovenskej literárnej vedy v poslednom období zriedkavému literárnogenologickému skúmaniu. V jej prvej časti autorka podáva charakteristiku kresťanských litánií zo žánrového hľadiska a vyznačuje formy, z ktorých vznikli. V druhej časti predstavuje básnické litánie a básne s rozmerom litanickosti či repetičnosti v povojnovej slovenskej poézii až po dnešok. V Závere prichádza so sumovaním a rozšírením poznatkov o skúmanej téme.

Osobitne obsažná, koncentrovaná a prínosná je prvá časť práce s kapitolami: Dynamická povaha žánru, Žánrová matrica a texty kresťanských litánií, Genetický model modlitby. Litánie ako palimpsest, Od náboženského pretextu k autorským poetikám a Reflexia litanickej formy v stredoeurópskom priestore. Dôkladnú erudovanú pozornosť autorka venuje *Litániám k svätým* a *Loretánskym litániám* ako určujúcim, „prototypným“. Ako zdôvodnené pri vymedzovaní charakteru litánií prijímam využitie tropologicko-kompozičných termínov centrifugálnosť (odstredivosť) a centripetálnosť (dostredivosť) a termínov Daniely Hodrovej „text-prúd“ a „text-tkanina“.

Juhásová nás presvedčuje, že tému litánií z genologického hľadiska vo svojej pozoruhodnej štúdií Pavol Winczer plne „nevybavil“. Tento literárny vedec sa vo svojich východiskách v podstate obmedzil iba na reprezentatívne básnické skladby modernej českej poézie. Juhásová ukazuje, že zapojenie širšej, v danom prípade slovenskej, ale čiastočne aj inonárodnej materiálnej bázy do výskumu vedie k potrebe modifikácie predloženého teoretického modelu. Ďalšie významné podnety na výskum litánií priniesla najmä monografia Jozefa Kútnika-Šmálova *Litánie loretánske*, ktorá má komplexný charakter – teologické hľadisko sa v nej spája s odborne významným lingvistickým a poetologickým. Dôležité impulzy pre relevantné teoretické predstavenie témy kresťanských náboženských a básnických litánií Juhásová objavila v súčasnej poľskej literárnej vede. Pri predstavení genetického modelu kresťanských litánií vychádza z práce Witolda Sadowského *Litania i poezja* (2011), podľa ktorého – ako uvádza – „z gréckej, byzantskej a židovskej kultúry si litánie ako realizácie

repetitívnej formy v kresťanskej tradícii osvojili súbor génov, podľa ktorých sú žánrovo rozpoznateľné – prosebné ekténie s rezponzoriálnou (dialogickou) povahou, pozdravné chairetizmy, ktoré dávajú modlitbe invokačný – adoračný ráz, pričom najstaršou vrstvou a zároveň hlavným štruktúrnym elementom je polynomický princíp založený na enumeratívnom radení mien alebo prvkov charakterizačnej povahy“. Juhásová produktívne reflektuje teoretickú literatúru o litániách v stredo európskom priestore. Súčasťou prvej časti práce je charakteristika revitalizačných básnických konkretizácií litánií u Baudelaira, Bretona, Halasa, Nezvala a Ginsberga.

V ďalšej časti práce žánrovú dynamickosť litánií potvrdzuje na rozsiahlom materiáli slovenskej poézie od konca vojny po dnešok. Táto časť sa člení na kapitoly Modelové riešenia socialistického realizmu, Od rituálu k odpatetizovanej všednosti. Civilné tendencie v slovenskej povojnovej lyrike, Návrat k žánrovým modelom a Konceptuálne analýzy štruktúry. Kapitoly sa ešte zvyčajne členia na podkapitoly. Predmetom reflexie sú aj subverzívne litanické texty. Od predchádzajúcej reflektovanej sumarizácie poznatkov autorka prechádza k poetologicky bohato dotovaným analyticko-interpretáčnym sondám do konkrétnych básní. Zistenia vyúsťujú do taxonomizácie. Pri reflexii tvorby autorka preukazuje zorientovanosť vo vývinových podobách slovenskej povojnovej poézie a rozličných básnických iniciatívach a básnických postupoch. Relevantne i objavne sa vyslovuje k poézii radu básnikov. Práca je prínosom aj pre všeobecnú poetiku, pre historickú poetiku a dejiny slovenskej poézie i pre reflexiu a sprchľadnenie obrazu poézie posledného obdobia s dôrazom na skúmaný žánrový zreteľ. Predmetom autorkinho výskumu sú aj básne s využitím repetičných, resp. repetično-variačných postupov bez konotácií náboženských litánií, čím sa reflexívny záber rozširuje.

V poslednej časti s názvom Záver do syntetizujúcej reflexie zahŕňa aj poéziu katolíckej moderny a nadrealizmu.

Ako príklad na dôležité odkrytia v Juhásovej práci by som uviedol interpretáciu funkcie „viacnásobného opisu sakrálneho objektu“ v náboženských litániách: je „nielen sumou určení, ale aj hľbaním nad tajomstvom, ktoré človeka presahuje“. Funkciu „princípu opakovania“ charakterizuje podľa Romana Guardiniho: „vytvára priestor, v ktorom sa môže vnútro zdržať pri vynárajúcej sa myšlienke“. Inde píše, že „opakovanie vzbudzuje pocit veľkosti (krása, vznešenosť, hrôza)“. Ďalej uvádza, že „nepriamo vypovedá aj o nedostatočnosti formy a média – neschopnosti vysloviť podstatné“, o „limitnosti“ jazyka.

Juhásovej pripomenutie hromadenia zástupných pomenovaní na vyjadrenie Boha či božstva v judaizme a v starej egyptskej kultúre, keď „podstata, stred zostáva ponorený v tajomstve“, možno usúvzťazniť s výstavbou umeleckého diela založenou na metonymickom písaní o vedľajšom zastupujúcom hlavne.

Ako vítanú črtu práce vyzdvihujem jej „zaľudnenosť“ – objavuje sa v nej množstvo mien básnikov a teoretikov.

Práca má výrazné teoretické rozmery. Autorka pracuje s rozsiahlou domácou a inonárodnou literatúrou o predmete. Celkovo možno povedať, že Juhásovej práca svojou erudovanosťou a odkrytiami rozširuje aktuálne slovenské literárnovedné rámce a prispieva k hlbšiemu poznaniu. Štúdie, ktoré nezaregistrovala, jestvujú, ale nie je ich veľa.

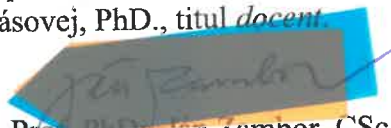
Diskusiu môže vzbudiť pomenovanie v názve dizertácie litanicko-repetitívna forma. Repetičnosť je totiž inherentnou štruktúrnou zložkou litánií. Autorka osciluje medzi odvodzovaním repetičnosti v poézii od litánií a repetičnosťou, ktorú od nich odvodzovať nemožno. To, že do svojej reflexie zahrnula aj repetičné básne bez litanických konotácií, však nebolo na škodu.

Ešte jedna poznámka: tvrdenie, že Ján Buzássy bol „vyradený po zániku *Mladej tvorby* z tvorivej práce“ nezodpovedá skutočnosti (je prisilné) a skutočnosti nezodpovedá ani to, že druhá verzia jeho skladby Pláň, ktorá pod názvom Pláň, hory vyšla knižne, bola „cenzúrou

oklieštená“ – autor ju prerobil sám. Tým nechcem zľahčovať situáciu Jána Buzássyho, ktorá po odchode z postu šéfredaktora Mladej tvorby nebola jednoduchá. Celkove si jeho postoje a dielo vážim. V danom prípade – je to inak v práci ojedinelé – sa autorka neoznámila s literárnokritickým ohlasom diela, so štúdiami o Pláni a s knihou rozhovorov Jána Štrassera s Jánom Buzássym.

Habilitačnú prácu pokladám za nekaždodenný výkon, za poznáateľsky bohatý a dynamizujúci vklad do našej literárnej vedy.

Na základe poznania práce, ďalších publikovaných prác a materiálov predložených na habilitačné konanie odporúčam udeliť Mgr. Jane Juhásovej, PhD., titul *docent*.

Prof. PhDr. Ján Zambor, CSc.
Filozofická fakulta Univerzity Komenského
Bratislava

Február 2020